



Zřícenina hradu Žebrák

Kraj: Středočeský

Okres: Beroun

GPS souřadnice: 49.886831N, 13.881563E

Adresa URL: www.hrad-zebrak.cz

Facebook: www.facebook.com/Hrady.Tocnik.Zebrak

Zřícenina gotického hradu Žebrák stojí na skalnaté šíji, původně chráněné rybníky, v obci Točnick na jižním okraji Křivoklátských lesů. Dominantou hradu je vysoká okrouhlá věž (bergfrit), dnes využívaná jako rozhledna. Od roku 1958 je hrad chráněn jako kulturní památka ČR. Hrad založil Oldřich Zajíc z Valdeka (umírá 1304) nedaleko důležité obchodní stezky z Prahy do Bavorska. Hrad Žebrák nabyl zvláštní důležitosti zejména od roku 1346, kdy byl Karel IV. zvolen za krále v říši. Ležel totiž poblíž hlavní cesty, která spojovala Prahu, přes Zdice, Plzeň a Brod s Norimberkem a odtud přes Würzburg s Porýním, kam už dříve a od dob Karlovy mnohem naléhavěji směřovaly politické zájmy českých Lucemburků. To bylo také jedním z hlavních důvodů, proč už v roce 1336 Jan Lucemburský hrad získal pro sebe záměnou za panství budyňské, které dostal jako náhradu dosavadní držitel Žebráka, Zbyněk Zajíc z Hazmburka. V roce 1341 koupil hrad i s panstvím Karlův nejmladší bratr Jan Jindřich, když byl vypuzen z Tyrol; ten také hrad opravil a patrně i rozšířil. Postavil zde novou kapli ke cti sv. Apolináře a sv. Markéty a daroval jí obec Praskolesy, což Karel v roce 1349 potvrdil. Krátce nato, po rozvodu Jana Jindřicha s tyrolskou dědičkou Markétou Maultasch a po jeho odchodu na Moravu, připadl hrad králi, který hradní kapli přivtělil v roce 1357 k nově založenému děkanství karlštejskému. Prosperita hradu Žebrák hodně závisela na vztazích českého dvora k říši. To se projevilo zvláště v době Václavově, který na hradě nejčastěji meškal v letech 1383–1396, kdy alespoň občas zajížděl do říše. V té době byl hrad patrně také přestavěn. Přestavba se týkala především starého hradního paláce, postaveného na křemencovém valu těsně za velkou okrouhlou věží, s níž byl spojen už od svého založení v 1. patře padacím můstkem. Starý a malý hrad, nezpůsobitý vzhledem k mimořádné těsnosti staveniště k rozšíření, nestačil potřebám krále ani početné družině a četným vzácným hostům, kteří sem za králem přicházeli. Proto dal král postavit ještě jednu obytnou budovu v předhradí, kde byl terén k rozvinutí takové stavby příhodnější. Mělo se jednat o využití starší menší věže v čele bývalého nádvoří, která obdržela novou funkci jako okrouhlé boční průčelí nového úzkého paláce, jež zaujal původní nádvoří beze zbytku. Hlavní obytné křídlo mělo dvě patra, krytá trémovými stropy, po nichž zbyly kapsy v dosud stojící západní zdi, uplatnila se i roubená komora. Úzká okna s lavičkami ve výklencích mají ostění už dávno vytrhané. Na severu přiléhá k budově užší přístavek se zbytky točitého schodiště. Jediným charakteristickým znakem, který dovoluje datování a slohové zařazení stavby, je zbytek jihozápadního nároží, vyzděného z bosovaných kvádrů. Podobné kvádry zpevňovaly také druhé zevní nároží budovy, ale ty byly po devastaci hradu v 16. století vytrhány. Byly tu postaveny také další budovy (dnes pivovar připomínaný již v roce 1590), o čemž svědčí gotické okno v jeho západní části, a podhradí, které bylo přičleněno k Točnicku. Řetěz staveb se táhl i mezi bývalým jádrem a kaplí nad příkopem. Nejpozději od této doby byla součástí obranného systému i soustava rybníků, obléhající hrad ze tří stran, která vydržela až do



19. století. První brána podhradí byla přístupná po hrázi mezi dvěma rybníky, kde cesta vstupovala na zvoditý most.

Stavby byly výrazně narušeny několika požáry (první v roce 1395).

Ještě v roce 1460 nechal tehdejší záložní majitel panství Hanuš z Kolowrat opravit hradní kapli, která musela být znovu vysvěcena. (Tehdy měla čtyři oltáře a zvon.) Oprava této kaple zároveň znamenala poslední větší záchrannou stavební akci na Žebráce. Roku 1532, když na hradě nocoval Ferdinand I., zachvátil hradní budovy další požár a král s doprovodem jen s velkými obtížemi unikl.

Po požáru v roce 1526 královská komora na opravu hradu rezignovala a předala jej zástavním držitelům. Jejich (Volf Krajíř z Krajku) snaha nalézt ukrytý poklad vedla ke zborcení zdí starého paláce a hrad se stal zříceninou. Roku 1553 se uvádí poprvé jako pustý. Život se přesunul do podhradí k pivovaru. Do

povodně v roce 1872 byl hrad obklopen rybníky a do roku 1926 na něm žila místní rodina Kundrátova. Osmdesátá léta 20. století znamenají zvýšení zájmu o rekonstrukci hradu Žebrák Památkovým

ústavem středních Čech. Před sesutím byla zachráněna hlavní věž, která dostala nové využití jako rozhledna. Došlo k zajištění věže v severním předhradí, přední věže s hradbami jádra a

starého paláce. Rekonstrukce (kromě svých určitých nesporných kladů) přinesla i necitlivé užití betonových překladů u byvalé pece centrálního vytápění, zadní místnosti paláce a svrchního patra věže. Vše dovršilo užití betonové oblázkové a kamenné dlažby.

Prohlídkové okruhy

Volná prohlídka hradu (základní prohlídka)

Oba hrady – Točnick a Žebrák (základní okruh)

Informace o návštěvní době zde.

Ceny vstupného zde.

Zdroj textu: www.npu.cz – Národní památkový ústav

